

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС

КОЗЛОВА А. І.

УДК 330.341.1

Козлова А. І. Етапи формування стратегій інноваційного розвитку в країнах ЄС

У статті досліджено еволюцію стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку в країнах ЄС. Сформовано відмінності формування стратегій інноваційного розвитку в умовах інтернаціоналізації. Проаналізовано пріоритетні напрямки стратегій інноваційного розвитку країн ЄС та обґрунтовано позитивні ефекти від скоординованих структурних реформ стратегій інноваційного розвитку. Визначено, що головним завданням інноваційної політики стратегії є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розроблення та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва.

Ключові слова: стратегія інноваційного розвитку, спеціалізовані робочі групи, структурні реформи ЄС, економічний розвиток.

Табл.: 2. **Бібл.:** 9.

Козлова Анна Ігорівна – аспірантка, кафедра міжнародної економіки, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

E-mail: anna.i.kozlova@gmail.com

УДК 330.341.1

UDC 330.341.1

Козлова А. И. Этапы формирования стратегий инновационного развития в странах ЕС

Kozlova A. I. Stages of Formation of Strategies of Innovation Development in EU Countries

В статье исследована эволюция стратегических ориентиров инновационного развития в странах ЕС. Проанализированы различия формирования стратегий инновационного развития в условиях интернационализации. Сформированы приоритетные направления стратегий инновационного развития стран ЕС и обоснованы положительные эффекты скоординированных структурных реформ стратегий инновационного развития. Определено, что главной задачей инновационной политики стратегии является обеспечение сбалансированного взаимодействия научного, технического и производственного потенциалов, разработка и внедрение механизма инновационной деятельности субъектов предпринимательства.

The article studies evolution of strategic reference points of innovation development in EU countries. It analyses differences of formation of strategies of innovation development under conditions of internationalisation. It forms priority directions of strategies of innovation development of EU countries and justifies positive effects of co-ordinated structural reforms of strategies of innovation development. It determines that the main task of innovation policy of strategy is ensuring balanced interaction of scientific, technical and production potentials, development and introduction of a mechanism of innovation activity of entrepreneurs.

Ключевые слова: стратегия инновационного развития, специализированные рабочие группы, структурные реформы ЕС, экономическое развитие.

Key words: strategy of innovation development, specialised working groups, structural reforms of EU, economic development.

Табл.: 2. **Библ.:** 9.

Табл.: 2. **Библ.:** 9.

Козлова Анна Игоревна – аспирантка, кафедра международной экономики, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина)

E-mail: anna.i.kozlova@gmail.com

Kozlova Anna I. – Postgraduate Student, Department of International Economy, Kyiv National University named after T. Shevchenko (vul. Volodymyrska, 60, Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: anna.i.kozlova@gmail.com

Розвиток глобального економічного простору супроводжується загостренням конкуренції між суб'єктами науково-технічної діяльності, спричиняючи тим самим удосконалення механізмів організації інноваційної діяльності та стимулювання міжнародного співробітництва у сфері наукоємних галузей. Особливої актуальності набуває формування стратегій інноваційного розвитку. У цьому контексті доцільно відзначити позитивний досвід міжнародних ініціатив Європейського Союзу в рамках зміцнення позицій Європейського інноваційно-дослідницького простору та його структуризації.

Питанням аналізу проблематики стратегій інноваційного розвитку займалися такі вітчизняні вчені – В. Базилевич, В. Герасимчук, О. Канищенко, Л. Кістерського, А. Кредісова, Н. Мазурино, В. Онищенко, В. Парсяка, О. Рогача, Г. Рогова, В. Сіденка, А. Старостіна, І. Ткаченка, А. Філіпенка, Т. Циганкова. Теоретичною базою дослідження стали праці таких зарубіжних учених, як І. Ансофф, Р. Базель, Б. Берман, С. Блек, Д. Бойт, Р. Браун, Г. Картер, Н. Малхотра, С. Міллер. Віддаючи

належне науковим напрацюванням вітчизняних і зарубіжних учених у дослідженні даної проблематики, потрібно зазначити, що деякі питання залишаються дискусійними, а саме щодо еволюції формування стратегій інноваційного розвитку в країнах ЄС в умовах інтернаціоналізації.

Увага вітчизняних науковців і практиків більше повинна бути зосереджена на дослідженні концептуальних засад, методологічних та історичних аспектів формування стратегій інноваційного розвитку і перспективи їх запровадження в Україні. І тут важливою є необхідність виділення чітких етапів розвитку інноваційних стратегій в країнах ЄС, які якнайглибше та найточніше розкривають тенденції, що відбулися протягом визначеного періоду часу.

Мета статті – узагальнення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо формування стратегій інноваційного розвитку в країнах ЄС. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання, як систематизування теоретичних підходів створення стратегій інноваційного розвитку, формулювання етапів

інноваційного розвитку країн ЄС, здійснення оцінки відмінностей формування стратегій інноваційного розвитку в країнах – членах ЄС.

У досягненні мети створення інноваційної Європи такий аспект, як структурна мобільність, гнучкість і пристосованість відразу в декількох галузях є ключовою частиною парадигми, що дозволяє за допомогою інновацій забезпечити додану вартість, конкурентоспроможність і високий рівень життя в Європі. Ефективне використання досліджень і знання потребує вдосконалення умов і структур оточуючого середовища, які сьогодні обмежують мобільність і пристосованість у трьох вимірах: люди, фінанси і організація та інфраструктура. Вважається, що через відсутність мобільності людські ресурси використовуються неефективно. Для вирішення цієї проблеми необхідно, щоб щорічно між наукою, промисловістю і урядом здійснювався обмін щонайменше 10% працюючих у сфері досліджень, і якнайбільша кількість повинна перетинати міждержавні кордони. Фінансову мобільність має забезпечити ефективний сектор венчурного капіталу і нових фінансових інструментів для економіки знань. Зокрема, щодо венчурного капіталу, потрібна «структура єдиного фонду», щоб уникнути подвійного оподаткування інвестора, котрий перебуває в одній державі – члені ЄС, а інвестує через фонд в іншій державі. Банки та інші фінансові установи повинні стати повноправними гравцями при переході до економіки знань шляхом визнання важливості нематеріальних активів, розробки інструментів та спеціальних знань для інвестування в них. Мобільність в організації та знаннях передбачає заміну традиційних структур для формування нових зв'язків на ті, що будуть добре адаптовані в економіці знань. Для цього необхідно створювати європейські технологічні платформи й користуватися перевагою сприятливих для інновацій ринків. Слід зосереджувати ресурси на багатообіцяючих проектах (орієнтовно 1 млрд євро) [7, р. 321]. Крім того, усвідомлюючи, що агломерації створюють сприятливе середовище для мобільності та підвищують ефективність інших заходів, доцільно їх визначити з точки зору зв'язків між новим ринком і знаннями, а не з позиції традиційних секторів та забезпечити ефективне багатозарове управління. У березні 2006 р. голова Європейського парламенту Йозеф Борель закликав керівництва країн – членів ЄС звернути увагу на чотири пріоритетні напрямки, що мають бути реалізовані у національних стратегіях:

- ✦ інвестиції у знання та інновації;
- ✦ збільшення ділового потенціалу, особливо малих і середніх підприємств;
- ✦ розширення можливостей в сфері зайнятості;
- ✦ перехід до ефективної і комплексної енергетичної політики ЄС [1, с. 76].

Зазначені пріоритети мають бути відображені в основних завданнях і заходах національних програм реформ, що формуватимуться урядами європейських країн. Удосконалення генеральної стратегії Євросоюзу та уточнення загальноєвропейських пріоритетів проектується на національний рівень і спонукає уряди країн переглядати

діючі національні інноваційні стратегії та розробляти нові документи. Аналіз методології та практики підготовки національних інноваційних стратегій (НІС) та їх ключові моменти представлені в таких країнах, як Фінляндія, Ірландія, Данія, Німеччина, Великобританія, Франція, Чеська Республіка, Словачка Республіка, Угорщина, Болгарія. Порівняльний аналіз показав, що, хоча для всіх членів Євросоюзу й було визначено спільні пріоритети, розбіжності у державному устрої, політичних і культурних традиціях, системі національних прерогатив сформували специфічні підходи як до механізму розробки, так і до способів реалізації стратегії, а також встановлення ролі та місця державних органів влади та управління в процесі втілення її в життя. Проте, спільні риси все ж таки існують. Досвід вищезазначених країн світу показує, що підготовка інноваційної стратегії – це спільні цілеспрямовані дії загальнодержавного масштабу з обов'язковим залученням представників політики, науки, бізнесу, громадськості з метою:

- ✦ оцінки ситуації у різних сферах діяльності в країні та проведення порівняного аналізу з конкурентами;
- ✦ покладання цілей та пріоритетів розвитку з обґрунтуванням цих рішень;
- ✦ визначення обсягів фінансування для кожного з напрямків діяльності;
- ✦ встановлення ступеню державного втручання в рамках багаторічного плану заходів з метою забезпечення безперервної діяльності [2, 211 с.].

Ефективність цих дій обумовлюється саме спільними зусиллями осіб, зацікавлених у використанні та створенні загальнодоступних знань, що сприяє більшому внутрішньому та зовнішньому усвідомленню процесу. Проаналізувавши світовий досвід у формуванні національних інноваційних стратегій, можна виділити п'ять найбільш характерних кроків у цьому процесі (табл. 1). Критерієм виділення цих етапів є зміна управлінського органу, що супроводжується змінами в діяльності формування інноваційного розвитку.

Отже, проаналізуємо більш детально формування етапів створення стратегії інноваційного розвитку в країнах – членах ЄС. Перший етап – створення відповідної команди – управлінського органу, до складу якого увійдуть провідні науковці з різних сфер знань, керівники галузевих підприємств, окремі посадові особи, котрі очолили б процес аналізу ситуації, побудови консенсусу та переносу ідей і пріоритетів на папір. Щодо другого етапу, то управлінський орган створює кілька профільних робочих груп, котрі об'єднують вчених, представників різних господарюючих суб'єктів, інших зацікавлених сторін (асоціацій, неурядових організацій тощо). Спираючись на методи системного аналізу, вони визнають сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (SWOT-аналіз) у вирішенні соціально-економічних проблем. Проаналізувавши третій етап, можна визначити, що якісна, дієздатна НІС не може бути створена поза співпрацю з політичними, громадськими, науковими, бізнесовими колами, адже поставлені інноваційною стратегією завдання мають вирішувати саме вони. Тому ключовим моментом успіш-

ної реалізації розробленої стратегії є попереднє досягнення консенсусу. Четвертий етап засновується на тому, що після досягнення згоди із зацікавленими особами по ключових питаннях та аналізу запропонованих змін робочі групи коригують сформовані звіти, зводять їх в остаточний варіант та надають управлінському комітету для погодження. Після дебатів серед представників комітету нова національна інноваційна стратегія подається керівництву країни. П'ятий етап включає в себе моніторинг виконання завдань стратегії, підготовка щорічних звітів відповідними установами з метою оцінки отриманих результатів, а також коригування НІС з урахуванням нових потреб, невдач або нових можливостей з метою збереження стратегічного напрямку та досягнення наміченої цілі. Як вже було зазначено, у різних країнах спостерігаються відмінності як у кількості етапів, так і їхній послідовності в процесі формування стратегій інноваційного розвитку [3, с. 589 – 591]. Разом з тим, у рамках стратегії передбачено взаємозалежність цих п'яти етапів, що представляють собою позитивні ефекти від скоординованих структурних реформ:

1. Забезпечення якості та стійкості фінансів.

2. Розв'язання проблем макроекономічних дисбалансів.
3. Оптимізація підтримки досліджень, розробок та інновацій і розкриття потенціалу цифрової економіки.
4. Посилення залучення в ринок праці та зменшення структурного безробіття.
5. Розвиток кваліфікованої робочої сили, що відповідає потребам ринку праці, сприяння підвищенню якості робочих місць і безперервному навчанню упродовж життя [9, р. 156]. Отже, розглянемо найбільш розвинуті країни ЄС: Великобританію, Данію, Німеччину, Фінляндію, Францію та визначимо їх основну діяльність впливу на інноваційний розвиток (табл. 2).

Отже, хоча й існують деякі відмінності у формуванні стратегій інноваційного розвитку, що спостерігається з таб. 2, але все ж всі країни націлені на отримання першості як в усіх видах інновацій і особливо пов'язаних як зі зростанням продуктивності, збільшенням конкурентоспроможності компаній, протистоянням глобальним, екологічним та демографічним змінам, так і в їх впровадженні. Економічна криза стала

Таблиця 1

Етапи формування стратегій інноваційного розвитку в країнах ЄС

Етап	Назва органу	Склад	Особливості діяльності
Перший етап	Управлінський орган	Провідні науковці з різних сфер знань	Досліджується процес аналізу ситуації інноваційної стратегії
Другий етап	Профільні робочі групи	Вчені, представники різних господарюючих суб'єктів	Потенційні можливості й небезпеки з точки зору глобальних процесів.
Третій етап	Спеціалізовані робочі групи	Політичні, громадські, наукові, бізнесові кола	Ключовим моментом є попереднє досягнення консенсусу
Четвертий етап	Аналітичний орган управління	Зацікавленими особами по ключових питаннях та аналізу змін	Корегування сформованих звітів та зведення їх в остаточний варіант
П'ятий етап	Управлінський комітет інноваційних стратегій	Керівництво країни	Моніторинг виконання завдань стратегії, підготовка щорічних звітів

Джерело: Розроблено автором на основі [4, р. 321].

Таблиця 2

Відмінності формування стратегій інноваційного розвитку в країнах – членах ЄС

Країна	Основна діяльність впливу стратегій
Великобританія	1. Тематичні семінари. 2. Відкриті консультації в Інтернет
Данія	1. З'ясовано потреби суспільства та бізнесу в наукових дослідженнях. 2. Визначено декілька тем для групи з восьми експертів і проведено широкі консультації з метою підготовки орієнтовного тексту із зацікавленими гравцями.
Німеччина	1. Створення підґрунтя для взаємоузгодженої інноваційної політики, яку спільно реалізовуватимуть вчені та підприємці. 2. Трансформування наукових результатів в інноваційні продукти та робочі місця
Фінляндія	1. Створено міжміністерську «проектну групу», яка мала здійснювати контроль за виконанням робіт. 2. Створено «цільову групу», якій було доручено організацію спільної роботи та співставлення результатів проведення міжнародних конференцій
Франція	1. Затвердження Керівного комітету для спостереження та координації переговорного процесу. 2. Консультації з громадськістю та звернення до різних інстанцій

Джерело: Розроблено автором на основі [5, р. 489].

суттєвим випробуванням для амбітних прагнень ЄС. Падіння світового ВВП у 2011 р. склало 2,2%. Для економіки ЄС пік скорочення ВВП (2 кв. 2011 р.) становив 4,9% порівняно з відповідним періодом попереднього року. Прийняті в режимі оперативного реагування План відновлення Європейської економіки забезпечив низці країн ЄС, серед яких Франція, Італія, Німеччина, Словаччина, скорочення глибини падіння ВВП вже починаючи з 2 кв. 2011 р. [6, р. 256 – 257]. Така ситуація надала потужний імпульс для розробки і запровадження нової стратегії економічного розвитку – «Європа 2020: стратегія розумного, сталого та всеохоплюючого зростання» як потужного інструменту забезпечення зайнятості та сталого конкурентоспроможного зростання на основі знань та інновацій [8, р. 256]. Для досягнення встановлених цілей Стратегію «Європа 2020» передбачено низку пріоритетних як для ЄС, так й держав-учасниць напрямів діяльності, серед яких центральне місце посідає створення інноваційного союзу.

ВИСНОВКИ

З наведеного вище можна зробити такі висновки: головним завданням інноваційної політики стратегії є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розроблення та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки.

Відтак стратегія інноваційного розвитку має ґрунтуватися на:

- ✦ здійсненні цілеспрямованої державної промислової та інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень як пріоритетної складової загальної стратегії соціально-економічного розвитку держави та конкурентних стратегій суб'єктів господарювання, забезпечення єдності структурної і інноваційної політики;
- ✦ створенні сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності в країні: правового забезпечення інноваційної діяльності підприємств; запровадження дієвого пільгового режиму здійснення інноваційної діяльності; вдосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності;
- ✦ послідовному збільшенні сукупного попиту, вдосконаленні інфраструктури ринків з метою підвищення питомої ваги складних, наукомістких продуктів в особистому та виробничому споживанні.

Стратегія створення в Україні економічних засад інноваційної моделі розвитку передбачає комплекс заходів у податковій, бюджетній, грошово-кредитній, інституційній та зовнішньоекономічній сферах. Власне, йдеться скоріше не про окрему стратегію інноваційного розвитку, а про надання інноваційної спрямованості усім напрямам економічної стратегії, яка розробляється та реалізується в країні. Звичайно, можна просто перейняти закордонний досвід інноваційного розвитку економіки, врахувавши специфіку законодавчої бази та стану економіки загалом і ефективно розвиватись, але якби це було

настільки просто, то мабуть усі країни світу вже давно стали б на шлях ефективної інноваційної розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України : монографія / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2010. – 272 с.
2. Канищенко О. Л. Міжнародний маркетинг у діяльності українських підприємств. – К. : Знання, 2007. – 446 с.
3. Старостіна А. О. Маркетинг : підручник / А. О. Старостіна, Н. П. Гончарова, Є. В. Крикавський та ін. ; за ред. А. О. Старостіної. – К. : Знання, 2009. – 1070 с.
4. Global marketing strategy / Susan P. Douglas, C. Samuel Craig. – McGraw-Hill, Inc, 2011. – 554 p.
5. International business / Michael R. Czinkota, Pietra Rivoti, Ilkka A. Ronkainen. – 2nd ed. – The Dryden Press, 2010. – 658 p.
6. Business marketing management: an organizational approach / Robert W. Haas. – 5th ed. – PWS-KENT Publishing Company, 2011. – 899 p.
7. Global marketing management: a strategic perspective / Brain Toyne, Peter G.P. Waltera. – 2nd ed. – Allyn and Bacon, 2010. – 734 p.
8. Marketing management strategies and programs / Joseph P. Gultinan, Gordon W. Paul, Thomas Madden. – 6th ed. – The McGraw-Hill Companies, Inc, 2010. – 463 p.
9. International business: environments and operations / John D. Daniels, Lee H. Radenbaugh. – 6th ed. – Addison-Wesley Publishing Company, Inc, 2011. – 806 p.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки економічного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Канищенко О. Л.

REFERENCES

- Czinkota, M. R., Rivoti, P., and Ronkainen, I. A. *International business*. The Dryden Press, 2010.
- Daniels, J. D., and Radenbaugh, L. H. *International business: environments and operations*. Addison-Wesley, 2011.
- Gultinan, J. P., Paul, G. W., and Madden, T. *Marketing management strategies and programs*. McGraw-Hill, 2010.
- Heiets, V. M., and Semynozhenko, V. P. *Innovatsiini perspektivy Ukrainy* [Innovative perspectives of Ukraine]. Kharkiv: Konstanta, 2010.
- Haas, R. W. *Business marketing management: an organizational approach*. PWS-KENT Publishing Company, 2011.
- Kanishchenko, O. L. *Mizhnarodnyi marketynh u diialnosti ukrainskykh pidpriemstv* [International marketing of Ukrainian enterprises]. Kyiv: Znannia, 2007.
- Starostina, A. O., Honcharova, N. P., and Krykavskiy, Ye. V. *Marketynh* [Marketing]. Kyiv: Znannia, 2009.
- Susan, P. Douglas, and Samuel Craig, C. *Global marketing strategy*. McGraw-Hill, 2011
- Toyne, B., and Waltera, P. *Global marketing management: a strategic perspective*. Allyn and Bacon, 2010.